

GOSPODARSTVO HRVATSKE

I. EKONOMSKA STRUKTURA, GOSPODARSKA STRUKTURA, GOSPODARSKI SUSTAV EKONOMSKA POLITIKA

1. Ekonomska struktura je ukupnost:

- a) materijalnih (sredstva za rad, predmeti rada-PROIZVODNI FONDOVI),
 - b) ljudskih (zaposleni, radna snaga, stanovništvo),
 - c) društvenih (proizvodni odnosi-uspostavljaju se između ljudi u obavljanju njihovih funkcija u procesu proizvodnje=zaposlenici-menadžment-vlasnici; ekonomsko-funkcionalni odnosi-odnosi između posl.subjekata u obavljanju njihovih funkcija u procesu društ.reprodukcije) uvjeta proizvodnje.
- DRUŠTVENA REPRODUKCIJA-proizvodnja, raspodjela, razmjena, potrošnja

2. Gospodarska struktura je udio pojedinih sektora (djelatnosti, ekonomskih aktivnosti) u osnovnim makroekonomskim agregatima (vrijednosti ostvarene proizvodnje, zaposlenosti, vrijednosti proizvodnih fondova, investicijama, uvozu, izvozu, vrijednosti ukupne vanjskotrgovinske razmjene=kvantitativne kategorije kojima se iskazuju pojave i procesi koji imaju karakter masovnosti u nacionalnom gospodarstvu)

3. Ekonomski ili gospodarski sustav čini ukupnost organiziranih oblika i metoda društvene organizacije proizvodnje, a osnovne odrednice su:

a) Kakav je položaj gospodarskog subjekta u procesu reprodukcije:

- da li je gospodarski subjekt samostalan u odlučivanju o tome što će i koliko će proizvoditi, kako se utvrđuju cijene proizvoda, da li je gospodarski subjekt samostalan u odlučivanju o raspodjeli?

b) Kako se uspostavljaju odnosi između gospodarskih subjekata?, razlikujemo tri sustava:

- a) tržišni sustav
- b) plansko centralistički
- c) prožimanjem tržišta i plana- mješoviti

c) Što je cilj privređivanja? - Stjecanje profita, zadovoljenje potreba ,prožetost ciljeva a) i b) uz veću ili manju prevagu jednog od njih

4. Ekonomska politika označava aktivnosti što ih nositelji ekonomske politike poduzimaju radi ostvarenja postavljenih ciljeva koristeći se pri tome mjerama, sredstvima ili instrumentima ekonomske politike.

FAZE EKONOMSKE POLITIKE -

- 1.utvrđivanje ciljeva,
- 2.izbor mjera,instrumenata i aktivnosti za ostvarenje ciljeva,
- 3.provođenje ekonomske politike

Nositelji ekonomske politike su:

- a) parlament tj. sabor u fazi utvrđivanja ciljeva ekonomske politike
- b) vlada u fazi utvrđivanja mjera ekonomske politike da bi se ciljevi ostvarili
- c) svi nositelji društvenog procesa rada u fazi provođenja ekonomske politike- sva poduzeća, ustanove, zakoni

II. RAZVRSTAVANJE I GRUPIRANJE EKONOMSKIH AKTIVNOSTI

Se vrši pomoću KLASIFIKACIJE DJELATNOSTI - predstavljaju društvene konvencije o razvrstavanju ekonomskih aktivnosti koje mogu biti: 1.nacionalne, 2. međunarodne (ISIC – Međunarodna standardna klasifikacija djelatnosti UN, Nace Rev. 1 – Opća klasifikacija djelatnosti EU)

1.ČEMU SLUŽE KLASIFIKACIJE DJELATNOSTI? Tj. Čemu služi razvrstavanje:

- a) za potrebe gospodarstva
- b)za potrebe statističkog praćenja ekonomskih tijekova
- c)za potrebe nositelja ekonomske politike
- d)za potrebe stručnih i znanstvenih istraživanja (za ispitivanje konkurencije,vladi za analizu,statističke analize)

2. KRITERIJI RAZVRSTAVANJA ekonomskih aktivnosti:

- a)identičnost tehničko-tehnoloških, ekonomskih i organizacijskih obilježja;
- b)istovrsnost predmeta rada, sredstava za rad i tehničko-tehnoloških postupaka koji se primjenjuju u obavljanju djelatnosti
- c)Istovrsnost roba i usluga koje su rezultat obavljanja pojedine djelatnosti.
- d)Klasifikacije djelatnosti mijenjaju se prvenstveno pod utjecajem tehničko-tehnološkog napretka i promjena koje on donosi (u Hrvatskoj u posljednjih 50 godina u primjeni su bile tri klasifikacije djelatnosti)

3. DO KOJIH PROMJENA DOLAZI POD UTJECAJEM TEHNIČKO-TEHNOLOŠKOG NAPRETKA?

Neke djelatnosti nestaju ili mijenjaju karakter, a neprestano se pojavljuju i nove djelatnosti.

- a) poljoprivreda nekad i danas- danas tko ima razvijenu poljoprivredu taj je nerazvijen
- b)rudarstvo nekad i danas- sada se u rudnicima odmah i prerađuje
- c)razvoj industrijske strukture- sada je masovnija, pa se mnogi proizvodi proizvode u kratkom vremenu, za razliku od manufakture
- d)razvoj turizma kao masovne pojave
- e)razvoj: zdravstva, obrazovanja i znanosti- razvijanje novih lijekova, industrija treba obrazovane djelatnike

NAKON OSAMOSTALJENJA HRVATSKA JE PREUZELA JKD (jedinstvena klasifikacija djelatnosti) OD BIVŠE SFRJ, ALI VEĆ 1995. GODINE DONOSI NOVU NACIONALNU KLASIFIKACIJU DJELATNOSTI .

- 1.Do tada važeća Jedinstvena klasifikacija privrednih i neprivrednih djelatnosti nije odražavala promjene što su se zbile u gospodarstvu Republike Hrvatske nakon 1990. godine, Hrvatska uvela županije,
- 2.U svijetu je sve veći broj zemalja koje primjenjuju klasifikacije što su ih donijele međunarodne institucije ili regionalne integracije (UN, EU)
- 3.Međunarodne financijske institucije svoje aranžmane zemljama u tranziciji uvjetuju dobivanjem statističkih podataka i pokazatelja o gospodarskom stanju i gospodarskim kretanjima koji su usporedivi sa zemljama tržišnih gospodarstava. Pretpostavka toga jest prijelaz na jednu od međunarodnih klasifikacija.
- 4.S obzirom da su težnje Hrvatske od osamostaljenja usmjerene ka uključivanju u EU, prevagnulo je opredjeljenje za prihvaćanje NACE Rev.1 kao našeg nacionalnog standarda razvrstavanja. U zemljama EU ona se primjenjuje od 1.1.1993. godine, a prijelazno je razdoblje bilo do 31.12.1994. godine. Naša je NKD u primjeni od 1.01.1996.

U NACE Rev.1 => nakon osamostaljenja je prihvaćen, a postoje 4 stupnja i jedan međustupanj razvrstavanja i to:

1. stupanj razvrstavanja – *PODRUČJE (SECTION)* iza kojeg slijedi *MEĐUSTUPANJ – PODPODRUČJE (SUBSECTION)*
2. stupanj razvrstavanja- *ODJELJAK-*
3. stupanj razvrstavanja – *SKUPINA (GROUP)*
4. stupanj razvrstavanja – *RAZRED (CLASS)*

NACE Rev.1 ima 17 područja, 16 potpodručja, 60 odjeljaka, 222 skupine i 512 razreda.

Hrvatska Nacionalna klasifikacija djelatnosti sadržava podjelu u 4 stupnja i 2 međustupnja. Od NACE Rev.1 razlikuje se po tome što iza zadnjeg stupnja (podjela na razrede) sadrži i međustupanj PODRAZREDA, a stupnjevi razvrstavanja ekonomskih aktivnosti prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti:

1. PODRUČJA – *JEDNOSLOVNA OZNAKA*
- POTPODRUČJA – *DVOSLOVNA OZNAKA*
2. ODJELJCI – *DVOSLOVNA I DVOZNAMENKASTA OZNAKA*
3. SKUPINE – *DVOSLOVNA I TROZNAMENKASTA OZNAKA*
4. RAZREDI – *DVOSLOVNA I ČETVEROZNAMENKASTA OZNAKA*
- PODRAZREDI – *DVOSLOVNA I PETEROZNAMENKASTA OZNAKA*

III. SEKTORSKA STRUKTURA NACIONALNOG GOSPODARSTVA I PRAVILNOSTI NJENE PROMJENE U PROCESU GOSPODARSKOG RAZVOJA

SVE DJELATNOSTI UOBIČAJENO SE GRUPIRAJU ODNOSNO, S ASPEKTA NACIONALNOG GOSPODARSTVA, DIJELE U VEĆE SKUPINE KOJE NAZIVAMO SEKTORIMA, a osnovna podjela je trosektorska:

1. **PRIMARNI SEKTOR** čine sve djelatnosti koje se zasnivaju na korištenju prirodnih resursa, ali ih ne prerađuju (predmet rada im je na zemlji ili pod zemljom).
2. **SEKUNDARNI SEKTOR** čine sve prerađivačke djelatnosti (drvna, prehrambena, plin, voda, građevina, struja....)

3. **TERCIJARNI SEKTOR** čine sve uslužne djelatnosti.

U novije vrijeme sve više se primjenjuje podjela u 5 sektora:

1. **PRIMARNI SEKTOR**

2. **SEKUNDARNI SEKTOR**

3. **TERCIJARNI SEKTOR** DIJELI SE NA:

a)TERCIJARNI SEKTOR U UŽEM SMISLU – čine ga sve djelatnosti koje pružaju klasične poslovne usluge

b)KVARTARNI SEKTOR – čine ga sve djelatnosti koje stvaraju znanje ili formiraju kvalitetne ljudske potencijale

c) KVINARNI ILI KVINTARNI SEKTOR – čine ga sve djelatnosti koje pružaju moderne poslovne usluge

PRAVILNOSTI PROMJENE GOSPODARSKE STRUKTURE U PROCESU GOSPODARSKOG RAZVOJA

1. Na najnižem stupnju gosp. razvoja dominantan je udio primarnog sektora u strukturi nacionalnog gospodarstva.

2. Na srednjem stupnju razvijenosti raste udio sekundarnog sektora i uz njega neposredno vezanih djelatnosti tercijarnog sektora (prvo se razvijaju djelatnosti koje omogućuju razvoj industrije).

3. Na najvišem stupnju razvijenosti dominantan je udio tercijarnog sektora u strukturi nacionalnog gospodarstva.

Što je zemlja gospodarski razvijenija, uočljivija je razdioba tercijarnog sektora na: tercijarni sektor u užem smislu, kvartarni i kvinarni (kvintarni) sektor-prerađivački se ne smanjuje ali uslužni povećava i zato kažemo da se sekundarni udio smanjuje

SEKTORSKA STRUKTURA UOBIČAJENO SE ISKAZUJE KAO UDIO POJEDINOG SEKTORA U BRUTO DOMAĆEM PROIZVODU I U ZAPOSLENOSTI (prikazuje se kao zaposlenost I BDP), a HRVATSKA-zemlja višeg srednjeg dohotka, postoje:

1. Zemlje niskog dohotka (<765 \$)- veliki udio primarnog i tercijarnog, mali udio sekundarnog
2. Zemlje srednjeg dohotka (766- 9385 \$)- veliki je raspon između 766 I 9386\$ pa je teško odrediti poziciju)
3. Zemlje visokog dohotka (> 9386\$)- veliki udio tercijarno I sekundarnog, a primarni je pao od 1-5%,

IV. BRUTO DOMAĆI PROIZVOD (BDP)

1. **BDP**=> je ukupna vrijednost ostvarene proizvodnje u zemlji tijekom jedne poslovne godine, identičan je GDP-u.

2. **GNP** je ukupna vrijednost ostvarene proizvodnje u zemlji uvećana za vrijednost proizvodnje ostvarene domicilnim kapitalom u inozemstvu.(američka kategorija)=> bruto nacionalni proizvod
=> Kod obračuna BDP i GDP primjenjuje se princip domicilnosti proizvodnje, a kod GNP princip domicilnosti kapitala.(Američki FORD uključuje tvornicu Ford u V.Britaniji u svoj GNP,a V.Britanija ju također uključuje u svoj)

$BVP - Mt = BDP$ (bruto dodana vrijednost), gdje je BVP – bruto vrijednost proizvodnje(na mikrorazini- ukupni prihod poduzeća), MT – materijalni troškovi

Zašto od bruto vrijednosti proizvodnje moramo oduzeti materijalne troškove da bismo izračunali vrijednost ostvarene proizvodnje???

$BDP - Am = NDV$ (neto dodana vrijednost) => vrijednost čistog ljudskog rada, Am – amortizacija -trošak moramo oduzeti jer je to nekom drugom prihodu,tj.vrijednost ostvarene proizvodnje

Pr. proizvodnja kruha -3 faze: INPUT(predmet rada) DODANA VRIJEDNOST(strojevi)
PROIZVODNI OUTPUT(ulazi kao input)

I.pšenica	1	2	3
II.brašno	3	2	5
III.kruh	5	3	8kn
	=9	=7	16kn-9=7kn

OBJAŠNJENJE => $8kn$ =prihod po jedinici proizvoda, pšenica u outputu=gotov proizvod,a u brašno ulazi kao input

-da bismo dobili točan izračun,moramo oduzeti vrijednost inputa jer su to već bili gotovi proizvodi
 $BDP=BDV$, $BDV-Am=NDV$

3. Vrijednosna struktura bruto domaćeg proizvoda :

- Troškovi fiksnih fondova
- Porezi i doprinosi
- Neto plaće
- Kamate
- Poslovni višak (jedna od komponenti poslovnog viška je akumulacija koje je vlastiti izvor investicijskih sredstava)

=> O VISINI BDP OVISE MOGUĆNOSTI POTROŠNJE U ZEMLJI !!

Struktura BDP s motrišta potrošnje (oblici potrošnje u nacionalnom gospodarstvu):

- a)Osobna potrošnja i
 - b)Javna potrošnja čine kategoriju konačne potrošnje- ne smijemo se zaduživati da naša djeca ne bi morala to vraćati
 - c)Investicijska potrošnja
- => Na veličinu nacionalne potrošnje, uz BDP utječu i vrijednosti
- Uvoza (povećava mogućnosti potrošnje)
 - Izvoza (umanjuje mogućnosti potrošnje)

4. KONCEPCIJE IZRAČUNA BDP-A

a) KONCEPCIJA PROIZVEDENOG DOHOTKA - zbrajaju se dohoci svih djelatnosti(europska metoda)

b) KONCEPCIJA PRIMLJENOG DOHOTKA – zbroju dohodaka svih djelatnosti pribrajaju se dohoci koji pritječu iz inozemstva-pr.od kapitala,od radnika koji rade u inozemstvu)

c) KONCEPCIJA UTROŠENOG DOHOTKA-ako uz pomoć potrošnje mjeri kolika je u jednoj zemlji bila proizvodnja (koliki je bio proizvedeni dohodak), tada se od zbroja osobne, javne i investicijske potrošnje oduzima vrijednost uvoza, a dodaje vrijednost izvoza (ili se zbraja saldo platne bilance)

=> ako mjeri kolika je u zemlji bila potrošnja proizvoda i usluga proizvedenih u nacionalnom gospodarstvu, tada se od zbroja osobne, javne i investicijske potrošnje oduzima vrijednost uvoza

5. METODE OBRAČUNA BDP-A

a) Realna ili proizvodna metoda-u Europi-po koncepciji proizvedenog dohotka, BDP se izračunava kao zbroj dodatnih

vrijednosti svih djelatnosti. Na razini ukupnog gospodarstva u obračun se uključuju stavke koje nisu raspoređene po

djelatnostima: usluge financijskog posredovanja i porezi na proizvode umanjene za subvencije na proizvode.

b)Osobna, personalna ili prihodna metoda-zbroj dohodaka stanovništva, najtočnija metoda, a BDP se izračunava kao

zbroj svih prihoda što ga ostvaruje stanovništvo jedne zemlje, a to su:

-prihodi od rada (najamnine, nadnice, plaće)

- prihodi od trgovačkog kapitala (dividende)
- prihodi od financijskog kapitala (kamate)
- prihodi od imovine (renta, najam)

c) Rashodna metoda, prema rashodnoj metodi mjeri se potrošnja gotovih proizvoda i usluga proizvedenih u nacionalnoj ekonomiji tako da se od ukupne potražnje (potrošnje) za robama i uslugama (osobna /O/, javna /J/, investicijska potrošnja /P/, vrijednost izvoza /I/) oduzima se vrijednost uvoza /U/.

$$\text{BDP} = O + J + P + (I - U)$$

6. PRINCIPI ISKAZIVANJA BRUTO DOMAĆEG PROIZVODA=> kombiniraju se (a i c) te (b i d)

- a) Teritorijalni princip-dohodak se obračunava u mjestu u kojem se odvija poslovanje
- b) Organizacijski princip-u Hrv. Zagreb ima najveći dohodak)-dohodak se obračunava u mjestu gdje je sjedište poduzeća
- c) Princip čiste djelatnosti-dohodak se obračunava u djelatnosti u kojoj je ostvaren
- d) Princip pretežite djelatnosti-dohodak se obračunava u djelatnosti u kojoj se odvija pretežiti dio poslovanja poduzeća

=> DINAMIKA KRETANJA BDP POKAZUJE DA LI ZEMLJA OSTVARUJE EKONOMSKI RAST, STAGNACIJU ILI ZAOSTAJANJE!

- a) Ekonomski rast – BDP se iz godine u godinu povećava
- b) Ekonomska stagnacija – BDP se ne mijenja, ostaje na istoj razini
- c) ekonomsko zaostajanje – BDP se iz godine u godinu smanjuje

OPREZNO S POJMOVIMA RASTA, STAGNACIJE I ZAOSTAJANJA U UVJETIMA INFLACIJE! KOD IZRAČUNA KORISTITI REALNE, A NE NOMINALNE VRIJEDNOSTI!!!!

PRIMJER: KRETANJE PROIZVODNJE KRUHA

Godina	cijena	proizv.u tonama	vrijed.proizvodnje	stalna cijena
vrijedn. Proizvodnje				
1991	3	1000	3 000 000	y1= 3
000				
1992	4	900	3 600 000	y2=3
000				
1993	5	900	<u>4 500 000</u>	y3=3
000				

NOMINALNA VRIJED. PROIZV. REALNA
 VRIJED.PROIZV. (izražava se u tekućim cijenama) (u stalnim cijenama)

3 kn=bazna cijena

Godina	indeks promjene cijena	
1991.	--	ZA PRERAČUN NOM. U REALNU VRIJEDNOST DOHOTKA
1992.	133,33...	UVIJEK KORISTITI INDEKS-promjene cijena u trgovini na
	malo,	
1993.	166,66...	troškova života(u županijama, gradovima)

-za izračune REALNIH vrij. proizvodnje u uvjetima inflacije koristimo postupak **STATISTIČKOG DEFLACIONIRANJA** tijekom kojeg se nominalne vrij. pretvaraju u realne, na način da se nom.vr.proizv. pomnoži sa 100 i podijeli s indeksom promjene cijena(koristi se kao statistički deflator, a objavljuje se u statističkom glasilu)

7. ZRAČUN STOPA RASTA BDP U KONTINUIRANIM I DISKONTINUIRANIM VREMENSKIM NIZOVIMA

a) u kontinuiranim vrem.nizovima stopa rasta se računa kao prosj.verižni indeks

$$\frac{\ln a_{\text{vrijednost}_{1992}}}{\ln a_{\text{vrijednost}_{1991}}} \cdot 100$$

b) u diskontinuiranim vrem.nizovima prosj. stopa promjene izračunava se uz pomoć statističkog pokazatelja

=GEOMETRIJSKA SREDINA

$$G = \sqrt[n]{y^n / y_1}$$

c) stopu promjene računamo nom.vrij./nom.vrijed.*100

-iz prethodnog primjera : 3 600 000/3 600 000*100→ verižni indeks ;rast iz =1992. u odnosu na 1991.

$$\Rightarrow \text{bazni indeks } \frac{y^n}{y_1} \cdot 100\%, \quad n-1(\text{razdoblje}) = \text{godina}-1$$

8. RASPODJELA (UPOTREBA) BDP-a

→je faza procesa društvene reprodukcije tijekom koje članovi društva prisvajaju rezultate svog i ukupnog društvenog rada radi zadovoljenja svojih potreba

- RASPODJELA BDP ZA POJEDINE NAMJENE VRŠI SE KROZ TRI FAZE I JEDNU MEĐUFAZU DRUŠTVENE RASPODJELE

- U PROCESU DRUŠTVENE RASPODJELE KLJUČNA JE ULOGA TRŽIŠTA JER O ODNOSU PONUDE I POTRAŽNJE OVISI CIJENA PROIZVODNIH FAKTORA, ROBA I USLUGA ; NO I DRŽAVA TJ. NOSITELJI EKONOMSKE POLITIKE "UPLIĆU SE" U RASPODJELU !!!

FAZE DRUŠTVENE RASPODJELE SU:

a) PRIMARNA RASPODJELA (stjecanje dohotka)- ostvaruje se na tržištu, sudionici su svi proizvođači čiji outputi se realiziraju na tržištu, (poduzeća i ustanove), čimbenici koji utječu na položaj subjekta u primarnoj raspodjeli su:

- uvjeti proizvodnje- ono što koristimo u proizvodnji
- uvjeti realizacije- poduzeće ne može utjecati na veličinu potražnje i cijenu

b) SEKUNDARNA RASPODJELA (raspoređivanje dohotka)- cilj je zadovoljenje potreba poduzeća, zadovoljenje javnih potreba, sredstva se akumuliraju iz proračuna, i raspodjeljuju se korisnicima, a to su : poduzeća, ustanove, državni organi, građani, dobivanje subvencija.....

c) INTERNA RASPODJELA (raspoređivanje dohotka) - odvija se u poduzeću, a u okviru nje stečeni dohodak raspoređuje se za sredstva zajedničke potrošnje, investicije, rezerve, naknade ulagačima (dividende), povećanje društvenog kapitala

d) PRERASPODJELA JE ČIN TIJEKOM KOJEGA KRAJNJI KORISNICI DOBIVAJU PRORAČUNSKA SREDSTVA- PRERASPODJELA JE MEĐUFAZA DRUŠTVENE RASPODJELE U KOJOJ KRAJNJI KORISNICI DOBIVAJU PRORAČUNSKA SREDSTVA dolazi nakon sekundarne raspodjele), SUBJEKTI PRERASPODJELE su: nositelji javne vlasti (zakonodavne, izvršne, sudbene), ustanove koje svojom djelatnošću zadovoljavaju neku od javnih potreba, javna poduzeća, trgovačka društva, građani

PRIMARNA RASPODJELA

sudionici: proizvođači dobara i usluga (svi čiji se outputi realiziraju na tržištu)



=> **Prema Zakonu o javnim potrebama**, javnim potrebama smatraju se one koje se financiraju iz javnih prihoda. To su:

- a) Obrana i zaštita
- b) Zakonom utvrđeni zadaci javne uprave, lokalne uprave i samouprave
- c) Obveze iz međunarodnih odnosa
- d) Obrazovanje, znanost, zdravstvo, kultura, socijalna zaštita, mirovinsko i invalidsko osiguranje
- e) Robne rezerve
- f) Brži razvoj gospodarski nedovoljno razvijenih područja
- g) Intervencije u gospodarstvu
- h) Obveze prema javnim poduzećima

=> Jedinice lokalne uprave i samouprave pribavljaju sredstva za financiranje javne potrošnje sukladno Zakonu o financiranju jedinica lokalne uprave i samouprave (JLSU). Njihove izvore čine:

1.) VLASTITI PRIHODI

a) VLASTITE PRIHODE U ŽUPANIJAMA ČINE: porez na nasljedstva i darove, porez na cestovna motorna vozila, porez

na plovne objekte, porez na zabavne i sportske priredbe

b) VLASTITE PRIHODE GRADOVA I OPĆINA ČINE: općinski (gradski) porez na plaće zaposlenika, porez na korištenje

javnih površina, komunalne naknade, porez na kuće za odmor, porez na reklame, porez na tvrtku

2.) ZAJEDNIČKI PRIHODI => PRIHODI U KOJIMA PARTICIPIRAJU SVE RAZINE JAVNE VLASTI U DRŽAVI (SREDIŠNJA VLAST,

ŽUPANIJSKA VLAST, GRADSKA I OPĆINSKE VLASTI):- porez na dodanu vrijednost, porez na prihod od imovine, porez na

prihod od autorskih prava, porez na promet nekretninama, porez na dobitke od igara na sreću, administrativne i sudske takse

=> PROIZVODNI I RAZVOJNI FAKTORI

1. Prirodni faktori (prirodni resursi, sekundarne sirovine, klimatski uvjeti, zemljopisni smještaj, korištenje i zaštita prirode)

2. Ljudski faktor (stanovništvo i njegova obilježja, zaposlenost, proizvodnost rada)
3. Materijalni faktori (proizvodni fondovi, investicije i njihova efikasnost)
4. Znanost i tehnološki napredak
5. Institucionalni faktori: a) tržišne institucije; b) institucije pravne države; c) institucije civilnog društva

POVIJESNI TIJEK STJECANJA PRIMATA POJEDINIHZ RAZVOJNIH FAKTORA

Zemlja –Rad-Kapital-Organizacija -Znanje

V. STANOVNIŠTVO

1.STANOVNIŠTVO I EKONOMSKI RAZVOJ

a)demografske teorije- mogu biti :

- **klasične**- tvrdi da se stanovništvo kreće prema prirodnom zovu- a postoje pesimisti koji tvrde da je izvor lošega bolesti i optimisti koji tvrde da je za razvoj ekonomije zaslužan porast stanovništva,
- **suvremene**- ljudski kapital tvrdi da na ekonomski razvoj nema utjecaj brojnost nego kvaliteta,

b)demografske politike – mogu biti:

- **natalistička**- potiče rast stanovništva povećanjem broja djece u obitelji
- **antinatalistička**- destimulira rast stanovništva

2. ČINITELJI BROJNOSTI STANOVNIŠTVA

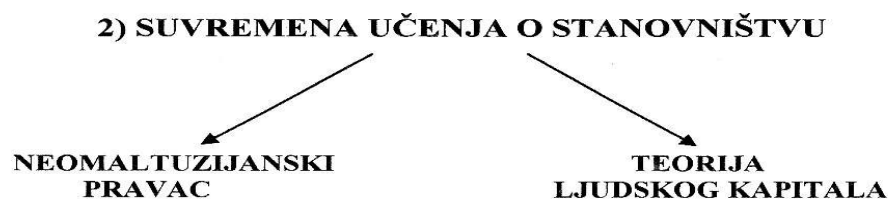
- prirodno kretanje stanovništva
- mehaničko kretanje stanovništva

3. STANOVNIŠTVO KAO IZVOR RADNE SNAGE

- radni kontingent
- ekonomski aktivno stanovništvo

4. STRUKTURE STANOVNIŠTVA KOJE UTJEČU NA EKONOMSKE TIJEKOVE

5. STANOVNIŠTVO KAO FAKTOR VELIČINE UNUTRNJEG TRŽIŠTA



-Prirodno kretanje stanovništva ovisi o rađanju (natalitetu) i umiranju (mortalitetu).

-Stopu nataliteta i mortaliteta nazivamo VITALNIM KOEFICIJENTIMA.

-Formule za izračunavanje vitalnih koeficijenata:

$$n = \frac{N}{P} \times 1000$$

$$m = \frac{M}{P} \times 1000$$

$$pp = \frac{N - M}{P} \times 1000$$

$$PP = N - M$$

= U PROMILIMA

N – natalitet

M – mortalitet

PP – prirodni prirast

P – broj stanovnika

n – stopa nataliteta

m – stopa mortaliteta

pp – stopa prirodnog prirasta

Tipovi prirodnog prirasta:

- ☐ nizak (do 5 ‰)
- ☐ umjeren (od 5 do 15‰)
- ☐ visok (od 15 do 25‰)
- ☐ vrlo visok (veći od 25‰)

Pod **MIGRACIJAMA** podrazumijevamo prostornu pokretljivost stanovništva. Možemo ih podijeliti:

1. Prema kriteriju vremenskog trajanja:
 - stalne, sezonske , dnevne
2. Prema teritorijalnom kriteriju:
 - unutrašnje: lokalne, regionalne, međuregionalne
 - vanjske: kontinentalne, međukontinentalne
3. Prema uzrocima:
 - ekonomske, političke , socijalne

Obilježja suvremenih migracija:

- emigrira mlado stanovništvo
- emigrira obrazovano stanovništvo

Gubici nacionalnih ekonomija uzrokovani suvremenom emigracijom:

1. gubitak sredstava investiranih u obrazovanje
2. gubitak zbog neostvarenog dohotka

BILANCA EKONOMSKI AKTIVNOG STANOVNIŠTVA

Aktivno *		Neaktivno	
stopa €	1. Zaposleni (puno i skraćeno r.v.)	4. S vlastitim izvorom prihoda:	- umirovljenici
	2. Vlastito zanimanje (pomažući čl. obitelji		- stipendisti
	3. Nezaposleni		- rentijeri
	-otpušteni	5. Bez prihoda	- Djeca do 14 godina
	-prvi posao		- Kućanice
	-nesposobni		- Učenici/studenti
stopa zaposlenosti = $\frac{\text{stvarno zaposleni}}{\text{radna snaga}} \times 100$		li bi željeli raditi (radna	

PODJELE (STRUKTURE) STANOVNIŠTVA :

1. PREMA DJELATNOSTI=> poljoprivrednoi nepoljoprivredno
2. PREMA MJESTU STANOVANJA=> seosko (ruralno) i gradsko (urbano)
3. PREMA RADNOJ SPOSOBNOSTI=> radni kontingent, neradni kontingent - predradni / postradni
4. PREMA STAROSTI – starosni razredi ili skupine
5. PREMA SPOLU- muško i žensko
6. PREMA PISMENOSTI- pismeno i nepismeno
7. PREMA STRUČNOSTI- po stupnjevima stručne sprema (NSS, SSS, VŠS, VSS), po kvalifikacijskoj ljestvici (NKV, PKV, KV, VKV)

STANOVNIŠTVO I VELIČINA UNUTRAŠNJEG TRŽIŠTA

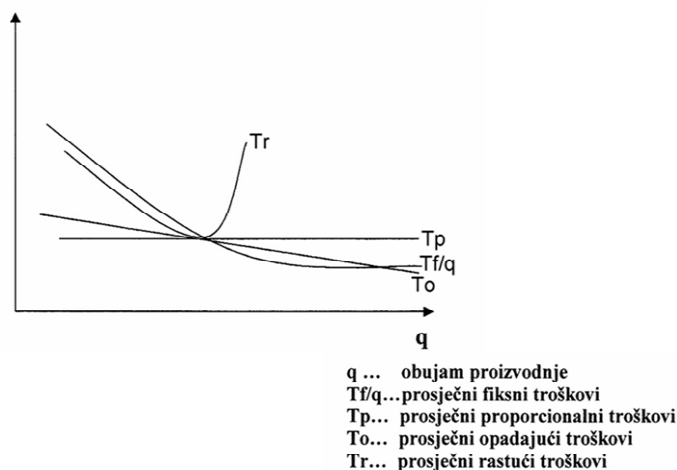
Faktori veličine unutrašnjeg tržišta:

1. brojnost stanovništva- zemlje koje imaju više od 100 mil. stanovnika
2. BDP po stanovniku (pokazatelj kupovne moći)
 - Zemljama velikog unutarnjeg tržišta smatraju se zemlje s više od 100 milijuna stanovnika: Kina, Indija, SAD, Indonezija, Brazil, Rusija, Pakistan, Japan, Bangladeš, Nigerija
 - Zemlje slične Hrvatskoj s obzirom na broj stanovnika: Norveška, Danska, Finska, Irska, Litva, Moldavija

Ograničenja zemalja malog unutrašnjeg tržišta:

1. Imaju skuplju gospodarsku infrastrukturu- ceste, željeznice, HEP, telekomunikacije, vodoprivreda
2. Teže ostvaruju visok stupanj specijalizacije u proizvodnji- Slovenci izvozom u Srbiju povećali svoje tržište
3. Ne mogu (osim ako su značajni izvoznici) ostvariti efekte ekonomije obujma

Funkcija troškova



PROIZVODNI FONDOVI

DRUŠTVENO ILI NACIONALNO BOGATSTVO

$$DB / NB = K_{pr} + K_{pz}$$

DB – društveno bogatstvo / kapital

NB – nacionalno bogatstvo / kapital

K_{pr} – prirodno bogatstvo / kapital

K_{pz} – proizvedeno društveno bogatstvo / kapital

- Proizvedeno društveno bogatstvo (PDB) je ukupnost upotrebnih (materijalnih) vrijednosti kojima jedno društvo raspolaže, a rezultat su ljudskog rada. (BDP-1 godina, PDB- generacijski stvoreno)

$$K_{pz} = K_k + K_j + K_n + K_d + K_p$$

K_k – kulturni kapital

K_j – javni fondovi materijalne infrastrukture

K_n – javni fondovi intelektualne infrastrukture

K_d – neproizvodni fondovi privatnih dobara

K_p – proizvodni fondovi

PROIZVEDENO DRUŠTVENO BOGATSTVO

Kulturni kapital	Javni fondovi materijalne infrastrukture	Javni fondovi intelektualne infrastrukture	Neproizvodni fondovi privatnih dobara	Proizvodni fondovi
<ul style="list-style-type: none"> - kulturni spomenici - umjetnička djela 	<ul style="list-style-type: none"> - ceste - željezničke pruge - operativne obale - postrojenja za prijenos i distribuciju električne energije - zračništa - vodovod - kanalizacija - vodoopskrbni objekti 	<ul style="list-style-type: none"> - škole - bolnice - kazališta - sportski objekti - vojarnice 	<ul style="list-style-type: none"> - stambene zgrade - stanovi - garaže - kuće za odmor - zalihe hrane, odjeće, obuće, pokućstva 	<ul style="list-style-type: none"> - fiksni fondovi / osnovna sredstva / stalna imovina - obrtni fondovi / obrtna sredstva / kratkotrajna imovina

=> Struktura fiksnih fondova:- građevinska zemljišta, zgrade, strojevi / alati, oprema / uređaji

=> Struktura obrtnih fondova:- zalihe sirovina, zalihe nedovršene proizvodnje, zalihe gotovih proizvoda i gotovog novca

-VREDNOVANJE PROIZVODNIH FONDOVA VRŠI SE UZ POMOĆ:

1. povijesne cijene- cijene po kojima je sredstvo nabavljeno
2. cijene zamjene- stvarna vrijednost= nabavna vrijednost – amortizacija,
3. tržišne cijene- kolika je tržišna vrijednost roba

- VREDNOVANJE PROIZVODNIH FONDOVA:

1. uz povijesne cijene – vrednovanje fiksnog kapitala vrši se po izvornim cijenama nabave (NABAVNA VRIJEDNOST)
2. uz cijene zamjene – svođenje na sadašnju vrijednost i to:
 - a) uz pomoć bruto cijene zamjene tj. pune cijene zamjene koja ne uključuje istrošenost fondova (NOVONABAVNA VRIJEDNOST)
 - b) uz pomoć neto cijene nabave koju dobijemo kad od bruto cijene zamjene oduzmemo amortizaciju (STVARNA ili SADAŠNJA VRIJEDNOST)
 - c) uz pomoć tržišne cijene tj. cijene koju bi bilo moguće ostvariti prodajom promatranog dobra (TRŽIŠNA VRIJEDNOST)

Na veličinu PDB (proizvedenog društvenog bogatstva) simultano djeluju dva ekonomska tijeka:

1. INVESTICIJE – ulaganja u fondove ili nabavka novoga, popravci
2. AMORTIZACIJA - trošenje proizvodnih fondova,

=> Tri su moguća odnosa između investicija i amortizacije i to:

1. INVESTICIJE > AMORTIZACIJE
 - gospodarstvo raste- (vitalno, propulzivno, prosperitetno gospodarstvo)
2. INVESTICIJE = AMORTIZACIJI
 - (stagnantno gospodarstvo, gospodarstvo koje ostvaruje samo jednostavnu reprodukciju)
3. INVESTICIJE < AMORTIZACIJE

- više se troše fondovi nego se proizvode i ulaže u njih, pojavljuje se u vrijeme ratova, elementarnih nepogoda, ekonomskih kriza (krizno ili zaostajuće gospodarstvo, prisutan proces dezinvestiranja)

VI. INVESTICIJE

=> su ulaganja u proizvodne fondove kojima je cilj pribaviti nove proizvodne fondove, modernizirati, adaptirati ili rekonstruirati postojeće proizvodne fondove,

=> INVESTICIJE SU OSNOVNI IZVOR EKONOMSKOG RASTA.

=> PODJELA INVESTICIJA:

1. PREMA NAMJENI

- **investicije u fiksne fondove** – ulažemo dulje, zahtjeva veće ulaganje, traje od pribavljanja opreme do stavljanja u funkciju

- **investicije u obrtne fondove** – ulažemo odjednom na kraće razdoblje, nemamo aktivacijsko razdoblje

2. PREMA IZVORIMA INV. SREDSTAVA U VRIJEDNOSNOJ STRUKTURI PROIZVODNJE (izvori: amortizacija, akumulacija)

- **bruto investicije** $BI = Am + Ak$ (amortizacija(zamjena stroja) + akumulacija(uvođenje novo stroja))

- **neto investicije** $NI = Ak$ - povećanje vrijednosti proizvodnih fondova

- **nove investicije** $N_oI = BI - Z$ (Z =vrijednost zamjene)=> (bruto investicije – zamjene)- nabavka NOVIH strojeva

3. PREMA UTJECAJU NA RAST BDP-a

- demografske investicije

$I_d = k_g \times S_r$ I_d – demografske investicije
 k_g – marginalni kapitalni koeficijent – koliko treba investirati da ostvarimo 1 jedinicu prirasta BDP-a
 S_r – stopa prirodnog priraštaja

Stopa prirodnog priraštaja u ‰	k_g	Demografske investicije (udio u BDP) u ‰
2	3	0,6
10	3	3,0
25	3	7,5

$$I = I_d + I_e$$

I – ukupne investicije

I_d – demografske investicije

I_e – ekonomske investicije

- ekonomske investicije

$$I_e = k_g \times y_r$$

ili $k_g \times BDP_r$

I_e – ekonomske investicije

k_g – marginalni kapitalni koeficijent

$y_r = P_r = BDP_r$ – stopa rasta BDP per capita

Stopa prirodnog priraštaja	k_g	I_d	Y_r	I_e	I_r
2	3	0,6	2	6	6,6
10	3	3,0	2	6	9
25	3	7,5	2	6	13,5

4. PREMA TEHNIČKOJ STRUKTURI

-investicije u građevinske objekte, investicije u opremu, ostale investicije (licence, patent, centralna prava)

5. PREMA IZVORIMA INVESTICIJSKIH SREDSTAVA (izvori: amortizacija, vlastita akumulacija, tuđa akumulacija)

-**domaće investicije** – u tuzemstvu, vlastita akumulacija

-**inozemne investicije** -direktna inozemna ulaganja (FDI)- snosimo rizik neuspjeha- cilj je što veći profit
 -portfolio investicije- direktna ulaganja u vrijednosne papire u inozemstvu
 -zajmovi – tuđa akumulacija, a još plaćamo i cijenu korištenja prostora u

inozemstvu- najlošija

-**mješovite investicije** (zajednička ulaganja – joint venture)- primarna emisija novca od strane HNB dodatno tiskanje novca koji nema pokriće u robi i uslugama i treba biti strogo kontrolirana da ne dođe do inflacije

OSNOVNA PITANJA INVESTICIJSKE POLITIKE:

1. KOLIKO INVESTIRATI?

- kolika treba biti stopa investicija – udio investicija u BDP

$$I_r = \frac{I}{BDP} \quad NI_r = \frac{AK}{NDV}$$

- kolika treba biti stopa neto investicija

2. U ŠTO INVESTIRATI?- u ono što će donijeti veći profit ili cilj da se ostvari

3. KAKVA JE EFIKASNOST INVESTICIJA? $K_g = \frac{I}{\Delta BDP} = \frac{\Delta F}{\Delta BDP}$

- S obzirom na postojanje aktivizacijskog razdoblja točnije je mjerenje efikasnosti investicija uz pomoć razmaknutog graničnog kapitalnog koeficijenta:

$$Kg_m = \frac{\sum_{i=1}^{t-m} I_i}{\sum_{m+1}^t \Delta BDP}$$

Kg_m – razmaknuti granični kapitalni koeficijent

I – investicije

ΔBDP – promjena ukupne dodane vrijednosti

t – vrijeme

m – aktivizacijsko razdoblje

4. STOPE INVESTIRANJA- proporcionalna je stopi investicija, a obrnuto proporcionalna marginalno

kapitalnom koeficijentu $BDP_r = \frac{\frac{I}{BDP}}{\frac{\Delta BDP}{BDP}} = \frac{I}{\Delta BDP}$, povećanje bruto domaćeg proizvoda ili stopa rasta

VII. EKONOMSKI RAST I RAZVOJ

Problem rasta i razvoja dugo se vremena u ekonomiji pristupalo parcijalno:

- s motrišta promjene ukupne vrijednosti i strukture proizvodnje;
- s motrišta osobne potrošnje;
- s motrišta porasta osobnog blagostanja (širi pojam od osobne potrošnje, uključuje: zaštitu okoliša, standard stanovanja, zdravstvenu zaštićenost, podizanje opće razine obrazovanosti ...)

Rast i razvoj nisu identični pojmovi iako su se dugo vremena poistovjećivali, ekonomski razvoj uključuje u sebi rast, ali je puno složenija kategorija.

=> Ekonomskim rastom podrazumijevamo promjene u obujmu materijalne proizvodnje tj. povećanje obujma proizvodnje.

=> Ekonomski razvoj osim povećanja obujma materijalne proizvodnje podrazumijeva i promjene u gospodarskoj strukturi.

PRAVILNOSTI PROMJENE GOSPODARSKE STRUKTURE U PROCESU GOSPODARSKOG RAZVOJA ?!

Neki teoretičari razvoja jednostavno kažu da je razvoj prijelaz društva iz stanja siromaštva u blagostanje. (N. Rosenberg i L.E. Birdzell; Kako se Zapad obogatio, A. Cesarec, Zagreb, 1993.)

"Najtočnije je privredni razvoj definirati kao dinamičan proces povećanja stupnja zadovoljenja ljudskih potreba. To je proces stalne mijene i ljudskih potreba i mogućnosti njihova zadovoljenja." (M. Babić: Makroekonomija, Narodne novine Zagreb, 1993., str. 463.)

=> Društveno-ekonomski razvoj koja je po svom sadržaju složenija od kategorije ekonomski razvoj. Osim promjena u obujmu i strukturi proizvodnje, ona obuhvaća i promjene u odnosima između ljudi u proizvodnoj sferi i u životu društva – uključuje ukupne procese demokratizacije društva, ekonomske i političke.

Neki teoretičari u svojim istraživanjima koriste kategoriju kvaliteta života. Nju su ekonomisti prihvatili nakon pojave djela J. K. Galbraitha "Nova industrijska država", 70-tih godina 20. stoljeća.

"Ako hoćemo pravo, nije važna kvantiteta naših roba nego je važna kvaliteta našeg života" (J.K. Galbraith) To znači da razvoj nije rast sam po sebi već on podrazumijeva promjene u proizvodnji koje za posljedicu imaju novu kvalitetu ljudskog života tj. višu razinu zadovoljenosti: obrazovnih, kulturnih i zdravstvenih potreba; potreba življenja u zdravom okolišu; potrebe za sudjelovanjem u odlučivanju o društvenim poslovima.

- U najnovije vrijeme ekonomisti su sve suglasniji s time da se pod ekonomskim razvojem podrazumijeva:

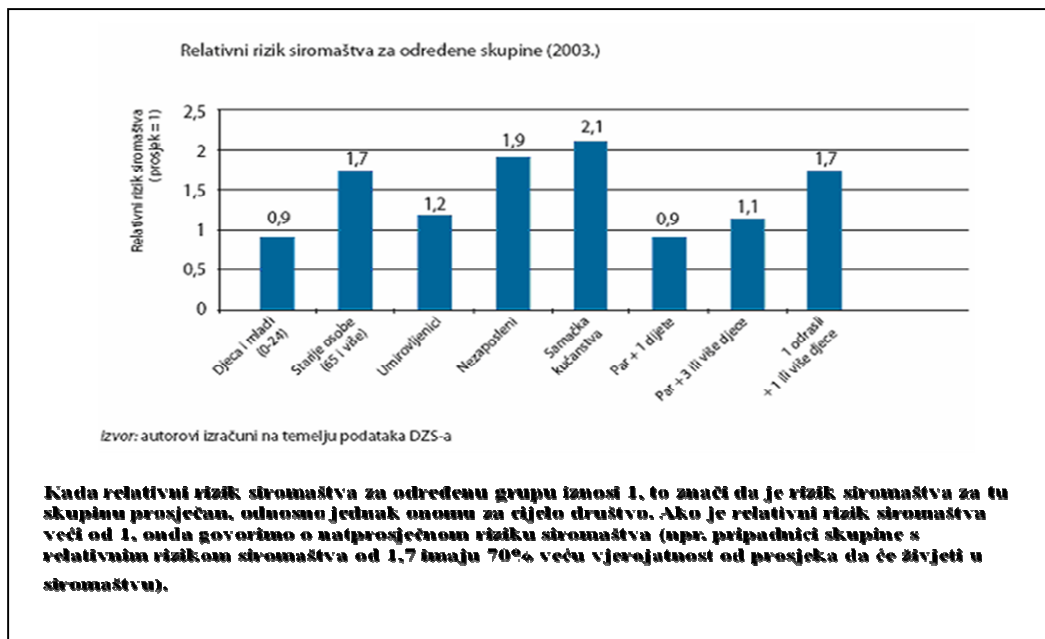
- povećanje bruto domaćeg proizvoda po stanovniku
- smanjenje nezaposlenosti odnosno rast zaposlenosti
- smanjenje siromaštva

- Nezaposlenost je u Hrvatskoj u proteklih deset godina prvo rasla, a nakon 2001. godine blago opada no i dalje je vrlo visoka.

SIROMAŠTVO, NJEGOVO MJERENJE I TKO JE U HRVATSKOJ SIROMAŠAN

Kriteriji za izračun siromaštva su različiti:

- prema međunarodnoj liniji siromaštva koja smatra siromašnima one koji imaju dnevni prihod od 1 USD po stanovniku (KRITERIJ UJEDINJENIH NARODA) Hrvatska uopće nema siromašnih;
- prema liniji siromaštva koju su Ujedinjeni narodi utvrdili za područje Europe i srednje Azije koja je na razini dnevnog prihoda od 4,3 USD po stanovniku, Hrvatska ima 4,8 % siromašnih građana;
- Prema kriteriju Europske Unije, koja siromaštvo definira kao 60 % medijana nacionalnog dohotka (11,8



USD za dnevnu potrošnju), prema najnovijim istraživanjima Hrvatska ima 17% siromašnih. U novije vrijeme raste i broj teoretičara koji smatraju da o ekonomskom razvoju treba govoriti

isključivo kao o sastavnici DRUŠTVENOG RAZVOJA.

=>**Društveni razvoj** podrazumijeva stupanj gospodarske, pravne i političke prilagodbe svjetskim standardima tj. standardima vodećih ekonomskih sila danas. U svjetskim razmjerima Hrvatska je zemlja više srednje razvijenosti!

U okruženju EU Hrvatska je jedna od nerazvijenijih zemalja, ali s BDP po stanovniku:

a) većim od većine zemalja EU primljenih u 5. valu proširenja (Veći BDP p.c. imale su Slovenija, Češka, Mađarska, a u 2005. godini i Estonija);

b) više nego dvostruko većim od Rumunjske i Bugarske koje su primljene u članstvo u zadnjem krugu proširenja.

Ako se BDP p.c. iskazuje prema kupovnoj moći, tada je Hrvatska nerazvijenija od svih zemalja EU s izuzetkom Bugarske!

=> Hrvatska ima niže stope zaposlenosti od svih zemalja EU s izuzetkom Poljske i Malte! Više stope nezaposlenosti u EU imaju samo Poljska i Slovačka!

=> **MJERENJE I OCJENJIVANJE EKONOMSKOG RAZVOJA VEOMA JE KOMPLEKSNO**:- što više kriterija upotrijebimo naša će analiza biti točnija

1.Javlja se problem mjerljivosti zadovoljenja potreba, ako se razvoj promatra s motrišta blagostanja građana (kako izmjeriti stupanj zadovoljenja nematerijalnih potreba?);

2.Javlja se problem izbora kriterija i pokazatelja razvijenosti (koliko kriterija i pokazatelja odabrati i koliko im težinu dati?).

=> **PRAVILA:**

1.Kao polazišni kriterij uvijek koristiti: ostvarenje ekonomskog rasta, smanjenje nezaposlenosti, smanjenje siromaštva. Pokazatelji su: visina i kretanje BDP po stanovniku, kretanje stope nezaposlenosti, pokazatelj o udjelu siromašnog u ukupnom stanovništvu.)

2.Upotrijebiti čim veći broj pokazatelja ukoliko želimo dobiti pouzdanu ocjenu o razvoju i razvijenosti.

=> Najznačajnije pokazatelje koje koristimo kod ocjenjivanja razvoja sadrže MEĐUNARODNE STATISTIKE. Osnovni opći pokazatelj razvijenosti zemlje je visina bruto domaćeg proizvoda po stanovniku. Kod iskazivanja visine BDP per capita u međunarodnim statistikama te kod međunarodnih usporedbi javljaju se određeni problemi:

1.Pretvaranje vrijednosti iskazanih u nacionalnoj valuti u vrijednosti iskazane u USD vrši se primjenom nacionalnih pariteta valuta (nac. odnosa između vrijednosti nac. valute i USD). Nacionalna valuta može biti precijenjena i podcijenjena.

2.Da bi podaci dobiveni konverzijom nacionalne valute u USD bili usporedivi između pojedinih zemalja odnosno da bi pokazivali stvarnu razinu blagostanja, razina cijena u tim zemljama morala bi biti podjednaka. Kako tome nije tako, pri istoj nominalnoj razini dohotka bitno se može razlikovati mogućnost zadovoljenja potreba.

=> **POKAZATELJI KVALITETE ŽIVOTA**

1.Opći pokazatelji kvalitete života=> GNI ili GDP PPP per capita u USD, rang u ukupnom GNI PPP per capita u USD, stopa nezaposlenosti

2. Pokazatelji ekonomskih nejednakosti=> gini koeficijent, udio 20 % najsiromašnijih u nacionalnom dohotku ili potrošnji, udio stanovništva sa manje od 2 USD na dan, u %

3. Pokazatelji razvijenosti zdravstva i zdravstvene zaštite=> broj liječnika na 1000 stanovnika, broj bolničkih kreveta na 1000 st., % BDP-a utrošen na zdravstvo, prosječno trajanje života (god.)

4. Pokazatelji obrazovanosti i dostupnosti obrazovanja, udio djece koja se školuje u ukupnoj populaciji jednake starosti u primarnom obrazovanju=> udio djece koja se školuje u ukupnoj populaciji i jednake starosti u sekundarnom obrazovanju=> prosječne godine školovanja, % BDP-a utrošen na obrazovanje, % nepismenosti odraslih

5. Pokazatelji kvalitete stanovanja=> % stanovništva koje živi u gradovima, % kućanstva sa pristupom tekućoj vodi, % kućanstva sa pristupom kanalizaciji, % kućanstva sa pristupom struji, % kućanstva sa pristupom telefonu

6. Dostupnost tehnološki zahtjevnijih proizvoda i usluga namijenjenih osobnoj potrošnji=> broj telefona na 1000 stanovnika, broj mobilnih telefona na 1000 stanovnika, broj prodanih dnevnih novina na 1000 stanovnika, broj TV prijamnika na 1000 stanovnika, broj računala na 1000 stanovnika, korisnici Interneta na 1000 stanovnika, broj osobnih automobila na 1000 stanovnika

7. Kvaliteta životnog okoliša=> % populacije sa pristupom pitkoj vodi, emisija organskih zagađivača u vodu u kg po danu, emisija CO₂ u tonama po stanovniku

=> METODE ANALIZE EKONOMSKOG RAZVOJA:

1.METODA POVIJESNE ANALIZE (analiza razvojnih pokazatelja u duljem vremenskom razdoblju)

2.METODA USPOREDNE ANALIZE (usporedna analiza pokazatelja za odabrane zemlje u istom vremenskom razdoblju)

3. EKONOMSKO-POLITIČKA METODA (usporedba postavljenih razvojnih ciljeva i zadataka s njihovim ostvarenjem)

=> ANALIZA PROMJENE GOSPODARSKE STRUKTURE PUTEM DINAMIČKIH KOEFICIJENATA obuhvaća:

1. odnose između proizvodnih faktora;
2. odnose između vrijednosti ostvarene proizvodnje i angažiranih proizvodnih faktora – efikasnost korištenja proizvodnih faktora;
3. brzinu reproduciranja odnosno zamjene proizvodnih faktora;
4. odnos između proizvodnje i međunarodne razmjene

VIII. DINAMIČNI KOEFICIJENTI

=> DINAMIČKI KOEFICIJENTI KOJIMA SE ISKAŽUJE GOSPODARSKA STRUKTURA U ŠIREM POIMANJU

=> DINAMIČKI KOEFICIJENTI KOJI POKAZUJU ODNOS IZMEĐU POJEDINIH PROIZVODNIH FAKTORA

a) Odnos između fiksnih i obrtnih fondova => $F : f$ => dobiveni koeficijent nam pokazuje kolika je angažiranost fiksnih na jedan obrtni fond, da li je taj koeficijent veći u tvornici tkanine ili gotovih proizvoda od tkanine, (primjer, jedan metar tkanine je uloženi proizvod, a odijelo je gotov proizvod)

b) Odnos između osnovnih fondova i broja zaposlenih $F : Z$ => (pokazatelj tehničke ili kapitalne opremljenosti rada)- vrijednost angažiranih fondova po jednom zaposlenom

c) Odnos između ukupne vrijednosti osnovnih i obrtnih fondova i broja zaposlenih $(F + f) : Z$ => (pokazatelj ukupne opremljenosti rada)

Odnos između fiksnih i obrtnih fondova (stalne i kratkotrajne imovine) bitno se razlikuje u pojedinim djelatnostima.

Ovisan je o:

1. ekonomsko-tehnološkim karakteristikama djelatnosti;
2. stupnju korištenja kapaciteta

Zadatak

Vrijednost fiksnih fondova u poduzeću je 5.000.000,00 kuna, a vrijednost obrtnih fondova 1.000.000,00 kuna pri stupnju korištenja kapaciteta od 40%. Izračunajte odnos $F : f$ pri navedenoj iskorištenosti kapaciteta te isti odnos pri stupnju korištenja kapaciteta od 80%!

TEHNIČKA OPREMLJENOST RADA

$F : Z$

- Veća je u djelatnostima koje u strukturi vrijednosti proizvodnje imaju veći udio rada strojeva, a manji udio živog ljudskog rada
- U okviru iste djelatnosti tehnička opremljenost veća je u poduzećima koja imaju moderniju tehničku osnovicu proizvodnje;
- Na razini nacionalnog gospodarstva tehnička opremljenost rada nam pokazuje kolika je cijena jednog radnog mjesta;
- Uz pomoć tehničke opremljenosti rada možemo izračunati vrijednost demografskih investicija;
- Značajan je pokazatelj za odabir proizvodne strukture nacionalnog gospodarstva.

=> DINAMIČKI KOEFICIJENTI KOJI POKAZUJU EFIKASNOST KORIŠTENJA PROIZVODNIH FAKTORA

1. Odnos između ukupne vrijednosti uložених fiksnih i obrtnih fondova i ostvarene proizvodnje $(F + f) : BDP$, (koeficijent efikasnosti ili koeficijent intenzivnosti proizvodnih fondova)
2. Odnos između uložених fiksnih fondova i vrijednosti ostvarene proizvodnje, $F : BDP$, (prosječni kapitalni koeficijent) $BDP : F$, (proizvodni koeficijent)
3. Odnos između vrijednosti ostvarene proizvodnje i broja zaposlenih, $BDP : Z$, (proizvodnost rada)

=> DINAMIČKI KOEFICIJENTI KOJI POKAZUJU BRZINU REPRODUCIRANJA (ZAMJENJIVOSTI) PROIZVODNIH FAKTORA

1. Odnos između fiksnih fondova i amortizacije, $F : Am$, (duljina amortizacijskog razdoblja), a može se koristiti i inverzni odnos, $Am : F =>$ (stopa amortizacije ili prosječna godišnja stopa otpisa vrijednosti fiksnih fondova)
2. Odnos između materijalnih troškova i obrtnih fondova, $Mt : f$, (koeficijent obrtaja), $365 : \text{koeficijent obrtaja} = \text{dani vezivanja obrtnih fondova}$
3. Odnos između fonda plaća i broja zaposlenih, $FP : Z$, (prosječna zarada po zaposlenom)-Pokazuje kvalitetu reproduciranja radne snage

=> DINAMIČKI KOEFICIJENTI KOJI POKAZUJU ODNOS IZMEĐU PROIZVODNJE I MEĐUNARODNE RAZMJENE

1. Odnos između uvoza i bruto domaćeg proizvoda, $U : BDP$, (koeficijent uvozne ovisnosti)
2. Odnos između izvoza i bruto domaćeg proizvoda, $I : BDP$, (stopa izvoza – pokazuje stupanj izvozne usmjerenosti zemlje)
3. Odnos između vrijednosti ukupne razmjene s inozemstvom i bruto domaćeg proizvoda, $(I + U) : BDP$ (stopa vanjskotrgovinske razmjene – pokazatelj otvorenosti nacionalnog gospodarstva)

=> NEKE OD ZAKONITOSTI PROMJENA DINAMIČKIH KOEFICIJENATA U PROCESU GOSPODARSKOG RAZVOJA:

1. Povećava se tehnička opremljenost rada
2. Raste društvena proizvodnost rada
3. Mijenja se prosječni kapitalni koeficijent (ovisno o promjeni gospodarske strukture)
4. Skraćuje se amortizacijsko razdoblje
5. Povećava se koeficijent obrtaja
6. Raste prosječna plaća po zaposlenom
7. Povećava se izvozna usmjerenost zemlje
8. Raste koeficijent vanjskotrgovinske razmjene

=> MEĐUNARODNA RAZMJENA, odgovara na pitanja:

1. MOŽE LI JEDNO NACIONALNO GOSPODARSTVO OPSTATI I MOŽE LI SE RAZVIJATI NE RAZMJENJUJUĆI SVOJE ROBE I USLUGE, SVOJ RAD, KAPITAL I ZNANJE S DRUGIM ZEMLJAMA SVIJETA?
2. MOŽE LI SE JEDNA ZEMLJA U ODNOSU NA OSTALI SVIJET PONAŠATI AUTARKIČNO (SAMODOVOLJNO) ŠTO U ODNOSU NA NJENO GOSPODARSTVO ZNAČI PRIMJENU MODELA ZATVORENOG GOSPODARSTVA?
3. ŠTO SE O NAVEDENIM PITANJIMA MOŽE NAUČITI IZ GOSPODARSKE POVIJESTI SVIJETA?

=> ŠTO UZROKUJE NUŽNOST UKLJUČIVANJA SVAKE ZEMLJE U MEĐUNARODNU RAZMJENU?

1. Niti jedna zemlja nema na svojim prostorima zastupljene sve vrste prirodnih bogatstava
2. Raspoloživost proizvodnih faktora vrlo je različita u pojedinim zemljama svijeta.

=> Kako se to odražava na gospodarsku (proizvodnu) strukturu zemlje?

Procesi globalizacije svijeta rezultirali su snažnom ekspanzijom međunarodne razmjene. S ekonomskog motrišta globalizacija podrazumijeva smanjenje barijera u međunarodnom kretanju proizvodnih faktora i proizvodnih učinaka.

=> Proces ekonomske globalizacije rezultira:

1. narastanjem udjela izvoza u bruto domaćem proizvodu svijeta
2. rastom međunarodnih investicija
3. sve prisutnijim procesima transfera tehnologije i znanja
4. većom pokretljivošću radne snage

=> Istodobno procese globalizacije obilježava sve intenzivnije povezivanje nacionalnih gospodarstava, narastanje ekonomskih integracija i njihovo sve veće uključivanje u svjetsko gospodarstvo.

=> STUPNJEVI EKONOMSKE INTEGRACIJE PREMA B. BALLASSI:

1. Zona slobodne trgovine (Free Trade Area)

- Uklanjaju se carinske zapreke u trgovini između zemalja članica
- Svaka od zemalja članica vodi vlastitu nezavisnu trgovinsku politiku prema zemljama nečlanicama

2. Carinska unija

- Slobodno kretanje roba između zemalja članica
- Jedinstveni sustav trgovinskih ograničenja prema zemljama nečlanicama

3. Zajedničko tržište (Common Market)

- Slobodna trgovina između zemalja članica
- Slobodno kretanje kapitala, rada i poduzetništva između zemalja članica
- Jedinstvena trgovinska ograničenja prema zemljama nečlanicama

4. Ekonomska unija

- Ima sva obilježja zajedničkog tržišta
- Postoji središnja zajednička banka, jedinstveni monetarni sustav, jedinstveni porezni sustav i zajednička vanjska ekonomska politika

5. Potpuna ekonomska integracija

- Potpuno slobodna prohodnost svih proizvodnih faktora
- Jedinstvena socijalna i ekonomska politika
- Postojanje i prihvaćanje supranacionalne vlasti u zakonodavstvu i izvršno pravnom sustavu
-

=> Na koja sve pitanja trebaju dati odgovor nositelji ekonomske politike glede uključivanja nacionalnog gospodarstva u međunarodnu razmjenu?

1. Što uvoziti, a što izvoziti?
2. U kojoj mjeri štiti domaću proizvodnju u odnosu na uvoz?
3. Kojoj proizvodnji za izvoz dati prioritet tj. koju proizvodnju podupirati da bi se mogla razviti u svjetski značajnog proizvođača i izvoznika?
4. Uolikoj mjeri stimulirati izvoz?
- 5.

=> TEORIJE MEĐUNARODNE RAZMJENE

1. Teorija apsolutnih prednosti (A. Smith)
2. Teorija komparativnih prednosti
3. Ricardova teorija (specijalizacija zasnovana na višoj produktivnosti proizvodnih faktora)
4. Heckscher-Ohlinova teorija (specijalizacija zasnovana na višoj raspoloživosti proizvodnih faktora)
5. Protekcionistička teorija (A. Hamilton, F. List)

a) Kravisova teorija: Struktura vanjske trgovine ovisi o: prirodnim resursima, inovacijama koje djeluju na elastičnost domaće ponude roba

b) Linderova teorija: Razlikuje čimbenike koji utječu na strukturu razmjene primarnih i industrijskih proizvoda => Trgovina primarnim proizvodima uvjetovana je njihovom prirodnim raspoloživošću, na trgovinu industrijskim proizvodima najjače utječu: tehnološka superiornost, menadžerska vještina i ekonomija opsega

c) Teorija životnog ciklusa proizvoda (utemeljitelj Raymond Vernon):

- Međunarodna razmjena mijenja se pod utjecajem tehnoloških promjena
- Razvijene zemlje koncentriraju se u proizvodnji dobara visokih tehnologija
- Manje razvijene zemlje orijentiraju se na proizvodnje koje koriste manje zahtjevne

tehnologije

6. Porterova teorija konkurentnih prednosti u model razmjene uvodi četiri čimbenika konkurentnosti:

- faktorske (vještina, kapital, infrastruktura)
 - poduzetničke strategije, strukture, konkurencija
- uvjeti potražnje i povezane industrije,
- aktivna uloga države u stvaranju preduvjeta za povećanje konkurentnosti (prvenstveno neizravnim putem)

=> FAKTORI UTJECAJA NA UKLJUČIVANJE ZEMLJE U MEĐUNARODNU RAZMJENU

1. Raspoloživi proizvodni faktori (o njima ovisi proizvodna struktura i proizvodna specijalizacija)
2. Veličina unutarnjeg tržišta
3. Mjere ekonomske politike u odnosu na međunarodnu razmjenu – one je mogu poticati ili ograničavati (porezna politika, politika tečaja nacionalne valute, izvozne subvencije, izvozne premije)

❖ <u>Skupina pokazatelja kojom se iskazuje udio pojedine zemlje u svjetskoj razmjeni:</u>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ udio uvoza zemlje u ukupnom svjetskom uvozu ➤ udio izvoza zemlje u ukupnom svjetskom izvozu ➤ udio vanjske trgovine pojedine zemlje u ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni svijeta
❖ <u>Skupina pokazatelja kojima se iskazuje udio međunarodne razmjene u ostvarenom bruto domaćem proizvodu zemlje:</u>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ udio uvoza u BDP (stopa uvozne ovisnosti zemlje) ➤ udio izvoza u BDP (stopa izvozne orijentiranosti zemlje) ➤ udio vrijednosti međunarodne razmjene u BDP (stupanj otvorenosti nacionalnog gospodarstva)
❖ <u>Pokazatelji vrijednosti međunarodne razmjene po 1 stanovniku:</u>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ vrijednost uvoza po stanovniku ➤ vrijednost izvoza po stanovniku ➤ vrijednost međunarodne razmjene (vanjskotrgovinske razmjene) razmjene po stanovniku

=> POKAZATELJI STUPNJA UKLJUČIVANJA ZEMLJE U MEĐUNARODNU RAZMJENU

=> NAJZNAČAJNIJI POZITIVNI UČINCI MEĐUNARODNE RAZMJENE NA NACIONALNO GOSPODARSTVO:

- bolje zadovoljenje potreba potrošača
- veća zaposlenost proizvodnih faktora i proizvodnih kapaciteta
- podizanje konkurentne sposobnosti domaće proizvodnje
- povećanje i nova raspodjela realnog dohotka
- izjednačavanje troškova i cijena proizvodnih faktora i proizvodnih učinaka
- ubrzanje gospodarskog razvitka

PLATNA BILANCA

Sve ekonomske transakcije zemlje s inozemstvom tijekom jedne poslovne godine prikazane su sustavno u njoj **PLATNOJ BILANCI**

=> Vrste međunarodnih transakcija prema predmetu međunarodnih ekonomskih odnosa s inozemstvom:

- a) Međunarodni promet roba
- b) Međunarodni promet usluga
- c) Međunarodno kretanje kapitala i novca
- d) Međunarodno kretanje ljudi (radna snaga, migracije, turizam)
- e) Međunarodni transfer tehnologije
- f) Proizvodna kooperacija i poslovno-tehnička suradnja

=> STRUKTURA PLATNE BILANCE

1. BILANCA TEKUĆIH TRANSAKCIJA (TEKUĆI RAČUN BILANCE PLAĆANJA)

- a) Trgovinska bilanca
- b) Bilanca usluga
- c) Jednostrani transferi
- d) Račun dobiti i gubitka- RDG

2. BILANCA KAPITALNIH TRANSAKCIJA ili BILANCA KREDITNO-FINANCIJSKIH TRANSAKCIJA (BILANCA KAPITALA)

- a) Direktna investicija

- b) Portfolio investicije
- c) Bankovni krediti i posudbe
- d) Nebankovni krediti i posudbe
- e) Državni krediti i posudbe

POPIS STANOVNIŠTVA

- proces prikupljanja, obrade i objavljivanja demografskih, ekonomskih obrazovnih i socijalnih podataka koji se odnose na cijelu populaciju zemlje u određeno vrijeme

- proveden u RH od 1. do 15. travnja 2001. godine, a svi podaci se odnose na ponoć između 31. ožujka i 1. travnja

- temeljne jedinice popisa su: stanovnici (državljeni RH, strani državljani i osobe bez državljanstva koje imaju prebivalište u RH, bez obzira jesu li u vrijeme popisa bili u RH ili nisu); kućanstva (obiteljska i druga zajednica koja zajedno stanuje i troši svoje prihode za podmirivanje životnih potreba); stanovi i druge nastanjene prostorije (građevinski povezana cjelina namijenjena za stanovanje)

- popisom nisu obuhvaćeni diplomatsko osoblje stranih država i stanovi u vlasništvu stranih država

- prema popisu iz 2001. godine u RH 4.437.460 stanovnika